

СЕКЦІЯ 8 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 338.22.01

Лапчук Я.С.
*кандидат економічних наук,
здобувач кафедри економічної теорії
Львівської комерційної академії*

ДО ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВИХ СИСТЕМ

Розглядаються грошові системи та рівень їх державного регулювання. Зазначено, що грошові системи та рівень їх державного регулювання постійно еволюціонували. Особливості грошових систем полягають у тому, що вони постійно були одночасно об'єктом державного управління і інструментом реалізації державної політики. Розглянуто причини, які обумовлювали ступінь і масштаби державного регулювання грошових систем. Зроблено висновок, що грошова система України від початку її створення поступово еволюціонує від адміністративних методів регулювання до ринкових. Методи регулювання грошових систем залежать від взаємної реакції національної економіки та параметрів грошових систем.

Ключові слова: грошова система, державне регулювання, грошовий обіг, банки, гроші.

Лапчук Я.С. К ВОПРОСУ ТЕОРИИ ИССЛЕДОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕНЕЖНЫХ СИСТЕМ

Рассматриваются денежные системы и уровень их государственного регулирования. Указано, что денежные системы и уровень их государственного регулирования постоянно эволюционировали. Особенности денежных систем заключаются в том, что они постоянно были одновременно объектом государственного управления и инструментом реализации государственной политики. Рассмотрены причины, которые обуславливали степень и масштабы государственного регулирования денежных систем. Сделан вывод, что денежная система Украины с начала ее создания постепенно эволюционирует от административных методов регулирования к рыночным. Методы регулирования денежных систем зависят от взаимной реакции национальной экономики и параметров денежных систем.

Ключевые слова: денежная система, государственное регулирование, денежное обращение, банки, деньги.

Lapchuk Y.S. STUDY ON THE THEORY PROBLEM OF STATE MONEY REGULATION

We consider the monetary system and the level of government regulation. It is noted that the monetary system and the level of government regulation constantly evolved. Features financial systems lies in the fact that they were both constantly subject to state control and instrument of the state. The reasons that have determined the degree and extent of state regulation of financial systems. It is concluded that the monetary system of Ukraine since its inception gradually evolving from administrative management techniques to market. Methods of regulating financial systems depends on the relative response of the national economy and monetary system parameters.

Keywords: monetary system, government regulation, currency, banks, money.

Постановка проблеми. Поглиблення ринкових реформ в економіці України пов'язано з процесом стабілізації і переходом до сталого економічного зростання. Формування засад ринкової економіки і поява нових тенденцій у її розвитку вимагають використання сучасних методів грошово-кредитного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних засад державного регулювання грошових систем, методологічних питань формування й розвитку грошово-кредитної політики присвятили свої праці такі вчені, як М. Алексеєнко, О. Барановський, Г. Белоглазова, З. Васильченко, О. Васюренко, Г. Габбард, А. Гальчинський, С. Глазьев, Н. Гребеннік, А. Гриценко, О. Дзюблук, І. Івасів, О. Кириленко, В. Корнеєв, О. Корнійчук, І. Кричевська, І. Крючкова, О. Лаврушин, В. Лагутін, С. Львовичкін, І. Лютий, В. Міщенко, С. Моїсеєв, А. Мороз, В. Опарін, О. Орлюк, О. Петрик, В. Полтерович, М. Пуховкіна, М. Савлук, А. Сомік, Л. Харрис, А. Чухно, О. Шаров, Н. Шелудько та інші.

Постановка завдання. На основі дослідження теоретичних засад грошових систем сформулювати власне бачення їх державного регулювання.

Виклад основних результатів дослідження. Грошові системи є об'єктом постійної уваги та держав-

ного регулювання. Стабільність національної грошової одиниці, яку забезпечують грошові системи, має визначальне значення для функціонування економічних систем. Найбільш характерною ознакою грошових систем є те, що їх розглядають як форму грошового обороту, яка регулюється загальнодержавними засобами [1, с. 104].

Гроші традиційно вважалися в структурі національних економік основним атрибутом державності, об'єктом та інструментом регулювання. Справедливо підкреслюється, що головним призначенням грошової системи є державне регулювання грошової сфери [2, с. 120]. Грошові системи трансформувалися в об'єкти та суб'єкти контролю над грошовою сферою. Постійний контроль над грошовими системами сприяє їх адаптації до потреб розвитку національної економіки.

Грошові системи та рівень їх державного регулювання постійно еволюціонували. Особливості грошових систем полягають у тому, що вони постійно були одночасно об'єктом державного управління і інструментом реалізації державної політики. Ступінь і масштаби державного регулювання грошових систем обумовлювали:

1. Рівень розвитку національних економік.
2. Типами грошей і видами грошей та грошових розрахунків.

3. Національними особливостями та структурою державного апарату, який здійснює управління грошовими системами.

Еволюція грошових систем та характер державного управління відбувається синхронно, так як має взаємообумовлений характер. Розвиток економіки, особливості товарно-грошових відносин, рівень інтеграції у світогосподарські зв'язки визначають основні риси грошових систем та рівень і характер їх державного управління.

В українській економічній літературі на сьогодні є значні розбіжності стосовно предмету державного регулювання в грошовій сфері.

Одна група авторів вважає, що грошові системи є законодавчо закріпленою державою формою грошового обігу в країні [3, с. 73]. Одночасно існують досить поширені погляди, що грошові системи є формою організації грошового обороту в країні, установленого загальнодержавними законами [4, с. 153]. Таке розмежування стосовно об'єкту регулювання в грошових системах можливо пояснити різними методологічними підходами до грошової сфери. Традиційно для української економічної думки гроші та грошові сфери розглядалися у процесі їх участі в розподілі та обміні. Функціональний підхід до грошових систем в кругообігу товарів та грошей дозволяє аналізувати їх роль та завдання державного регулювання. Сфера державного регулювання грошового обороту зосереджується головним чином на процесі простого та розширеного відтворення, і суть грошової системи вважається тотожною всьому грошово-

му обороту [4, с. 154]. Стосовно сфери застосування грошового обороту та грошового обігу в українській літературі спостерігається дискусія.

Грошовий оборот за своїми функціональними властивостями більш притаманний адміністративній економіці і відображає грошові потоки між суб'єктами економічної діяльності у суспільному відтворенні. Сучасним грошовим системам більш властивий грошовий обіг, який пов'язаний з функціонуванням грошового ринку або ринку позичкового капіталу [3].

Грошовий обіг визначається як складова частина кругообігу та обороту капіталу, що опосередковує обмін усього суспільного продукту, розподіл фондів. За допомогою грошового обігу здійснюється процес обертання товарів, а також рух позичкового та фінансового капіталу [5, с. 84].

Таким чином, в зміст грошових систем вкладається різне значення.

Українські спеціалісти звернули увагу на особливості об'єктів державного регулювання економіки. Зазначається, що об'єкти державного регулювання економіки – це явища та умови соціально-економічного життя країни, де виникли або можуть виникнути труднощі, проблеми, які не вирішуються автоматично, або які вирішуються у віддаленому майбутньому, тоді як їх вирішення кінче потрібне для нормального функціонування економіки [6, с. 20].

Головним в державному регулюванні вважають те, щоб виявити об'єктивні основи регулювання, його зв'язки в системі господарських механізмів, форми, методи і важелі, а також їх специфіку в конкретно-історичних умовах [6, с. 39].

Грошові системи, в яких тісно взаємодіють механізми всіх сфер національної економіки і наслідки функціонування, мають вплив на соціально-економічний стан держави, закономірно повинні бути об'єктом державного регулювання. Особливості грошових систем мають історичний і концептуальний характер, що вимагає відповідних рівнів її аналізу.

Грошові системи, як свідчить історія, були об'єктами постійного контролю та регулювання. Підвищена увага до стану функціонування грошових систем була обґрунтованою. Розлад грошової системи завжди є або ознакою загальної кризи в державі, або її наслідком. Державне регулювання грошових систем завжди були атрибутом процесу державотворення і одночасно впливу на економічну ситуацію в країні. Форми та інструменти державного регулювання грошових систем постійно еволюціонували разом зі зміною характеру економічної діяльності та видами грошей, які використовувалися в певний період історичного розвитку.

Державне регулювання грошовими системами змінювало свої форми і зміст. В системах металевих обороту регулюючі функції держави змінювалися відповідно до зміни характеру обміну грошових знаків на благородні метали (рис. 1).

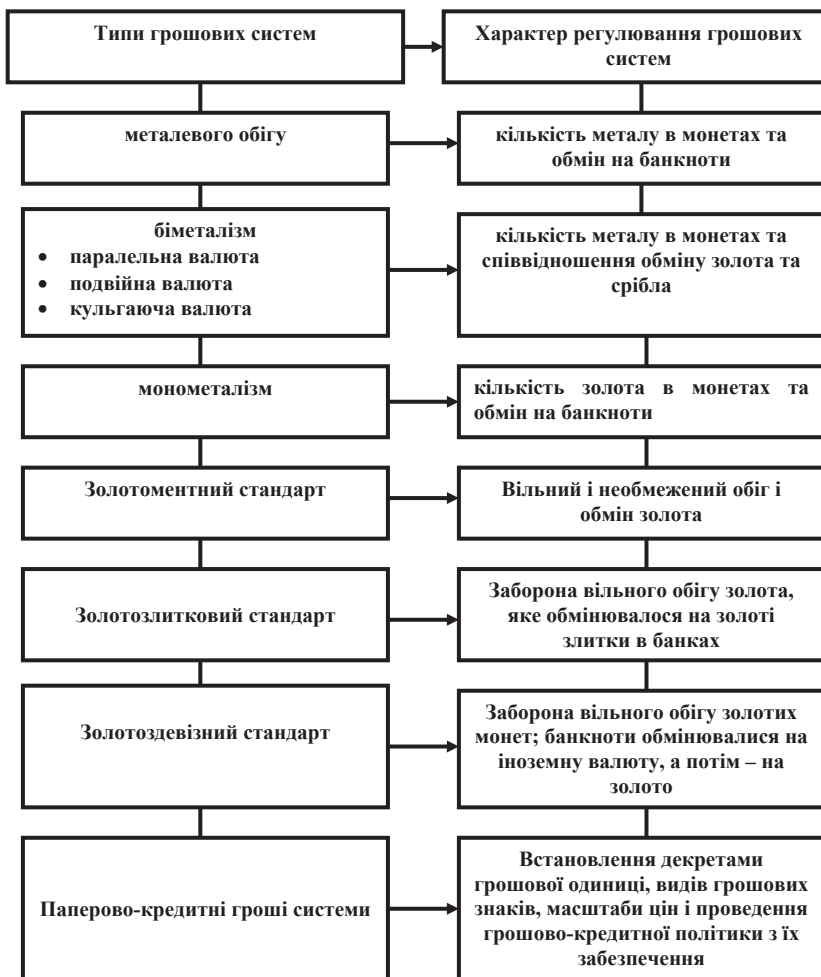

Рис. 1. Особливості державного регулювання грошових систем

У сучасній економічній теорії погляди на природу грошових систем та їх регулюючі можливості поглиблюються. Г. І. Башнянин приходить до висновку про тотожність економічних, ринкових та грошових систем, які є найрозвиненішою формою економічного виміру [7, с. 251].

Сучасні грошові системи в національних економіках набули ознак одночасності індикатора стану економіки і найбільш точного їх регулятора. Поряд з фіскальним регулюванням грошово-кредитне регулювання визначають основні параметри функціонування національних економік. Товарно-грошові відносини в сучасних ринкових економіках набули ознак всезагальності і пронизують усі сфери життя. Зміна параметрів грошей в економічній системі дозволяє впливати на функціонування економічних систем. Сучасні гроші в складі грошових систем, за умов відмови від використання золота, перетворилися на знаки вартості, які можуть існувати лише завдяки державному регулюванню. Характер і мета державного регулювання грошових систем і національних економік мають взаємообумовлений характер впливу.

В більшості країн світу в сучасних умовах використовується різноманітність грошових систем, побудованих на обігу кредитних грошових знаків, які мають такі характерні риси:

1. Децентралізація грошового обігу між різними банками.
2. Розподіл функції випуску готівки та безготівки між різними ланками банківської системи.
3. Відсутність розмежування між готівковим і безготівковим обігом.
4. Створення та розвиток механізму державного грошово-кредитного регулювання.
5. Централізоване управління грошовою системою за допомогою апарату державного центрального банку.
6. Індикативне планування грошового обігу.
7. Тісний зв'язок безготівкового і готівкового обігу за пріоритету безготівкового обігу.

8. Активний контроль за коштами з боку податкових органів.

9. Надання Центральному банку держави відносної самостійності щодо рішень уряду.

10. Забезпечення грошових знаків активами банківської системи (золото, дорогоцінні метали, цінні папери, товарно-матеріальні цінності).

11. Випуск грошових знаків у господарський обіг відповідно до державних концепцій грошово-кредитної політики.

12. Система ринкового запровадження валютного курсу.

Висновки з проведеного дослідження. Грошова система України від початку її створення поступово еволюціонує від адміністративних методів регулювання до ринкових. Методи регулювання грошових систем залежить від взаємної реакції національної економіки та параметрів грошових систем. У процесі трансформації економіки України «поріг» її «чутливості» поступово знижується і вона реагує на все більш незначні зміни параметрів грошового ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гребенюк Н. О. Особливості інструментів монетарної політики Національного банку України / Н. О. Гребенюк // Вісник НБУ. – 2002. – С. 2-3.
2. Гроші, банки та кредит / за ред. Б. П. Луціва. – Тернопіль, 2000. – 234 с.
3. Банківська енциклопедія / за ред. А. М. Мороза. – К., 1993. – 328 с.
4. Гроші та кредит / За ред. М. І. Савлука. – К., 2002. – 604 с.
5. Общая теория денег и кредита / под ред. Е. Ф. Жукова. – М.: Банки и биржи, 1995. – 302 с.
6. Михасюк Р. Державне регулювання економіки / Р. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога – К., 1999. – 592 с.
7. Ващишин А. Наукова діяльність професора Г. І. Башнянина / А. Ващишин. – Львів: Каменяр, 2000.
8. Костіна Н. І. Гроші та грошова політика: навч. посіб. / Н. Костіна. – К.: Ніс, 2001. – 221 с.